

VERS. 10. — CIRCUMDEDI ILLUD TERMINIS MEIS, ET POSUIT
VECTUM ET OSTIA (1); — VERS. 11. — ET DIXI: US-
TENS OPERIUM. *Nubem*, videlicet caliginosam, ex colla-
tione membris sequentis. Moses vocat *tenebras*, per met-
onymiam adjinxit. Gen. 1. 2.

Et caligine, etc. *Et caliginem* (id est, nubem caligi-
nosam; *densam caliginem*, i. e., nublam) *fascium*,
vel *fascias ejus*; Græci optimè, *τύγανον* εἰς αὐτὸν ἴσχεται,
et *nubula* quasi *fascia* obvolvi illud. Multa enim
nubula solent oriri supra mare, et super illud assidue
apparetur. Hoc ergo mari tamquam fascie infantilis esse
videtur. Persistit in coepita metaphora, infants, qui
recens natus fascis involvi solet, etc. *τίττην* a *τίττην*
fascis involvere. Ezech. 16. v. 4. Significat tunc facile
esse Deo mare vastum et impetuoso regere ac com-
pescere, quam matri aut nutriti infantem. Alii: *Et*
caliginem cunabula ejus, vel, *involvere ejus*. Aer et
nubes mare tegunt, ut, tamquam infans in cunis, in
suis terminis contineatur et quiescat, quamvis fluxu
et refluxu, ut infans emmarum motu, hinc inde agite-
tur. (Synopsis.)

Persistit in coepita metaphora, ut quia mare infanti
ex terra egresso comparavit, deinceps ex quo prodit,
ei tribuat quia adhiberi solent regens natus infinitus,
qui quidem vestimenta et fascis involvuntur ac involu-
lur, quibus continentur, ne erumpant. Sic mari,
inquit, adhuc circumquaque nubes, tamquam ves-
tes, que ei assidue circumstarent, que nubes et no-
boce itidem tamquam fascie infantilis esse videntur,
quod assidue super mare apparere solent. Simil-
iter, Deo tam fascia esse, mare, corpus aliquo vas-
sum, et quod vix quisquam credidisset ac vehemen-
tiam et impetu fluctuum continent et reprimi posse,
contineat et compescere, quam matri aut nutriti in-
fantem, quem ut vult, fascis involvit. De *τίττην*, *fascis*,
coll. Ezech. 16. 4, vid. Michael Sampson, p.
98.

(1) Hebreus: *Fregi illud in decreto meo*, vel, inter-
peraveri, ut in littore fluctus frangeret. Specimen hoc
omnipotenti Dei non raro in Scriptura exhibetur.

(Calmet.)

VICIES ET OSTIA maris sunt sinus, promontoria,
litora, et alii termini. (Tirinus.)

CIRCUMDEDI ILLUD TERMINIS MEIS, id est, ut me statu-
tis et fixis. Eadem locutio Prov. cap. 8, vers. 29.

ET FREGI (vel *decrevi*) super illud *decretum*, sive *sta-
tutum meum*, i. e., terminum, quem non transgre-
deretur. De illo decreto meum constitui, quod scilicet
sequitur, cum ei limites sunt à me prefiniti. *Fregi*,
i. e., decidi, dico. *Hinc* *τίττην* *Rabbini decretum*,
sententia decis, à *τίττην* *excidere*. Ratio metaphora est,
quod quando decretum constitutum, omnia accurate
et minime considerata discontinuit, ac velut deci-
duntur. Vel quod derete dubitationis influitor de-
precidit. Vel veritas: *Et fregi dominum* (da *τίττην*
suntur) ut paternitatis demensum de integro pane
defringit. Deus distribuit, ut omnibus sua, id mari
locum. Quidam: *Confregi mare decteo meo*, i. e., im-
petus ejus ne terminum translati, etc. (Alii sic:) *Can-*
vel, campus difregi pro eo, sive *propter ipsum*, ter-
ram *decreto meo*, scilicet, faciendo alveos in quos aque-
pars se recuperet, etiam ante terram occupari terram.
Confer Gen. 1, 9, 10. Psal. 55, 7. *Et* *τίττην* *super illud* *statutum*

meum; hoc est, *decretum de eo feci*: Septuag. rem
ipsam non verbo expresserunt, *τίττην* εἰς τὸν οἶκον,
nam decretum illud Dei est de mari terminis, quibus
concedi et confineri debet. (Lud. Cappellus.)

(1) *Hic confringes tuentes fluctus tuos*. Hisce
scopulus, hæc arena.

ET DIXI, USEDE HIC VENIES. Hebrei pro termino
ponunt, ut appareat Ezech. 41, 13; ideo recte *τίττην*
venit *huncuscum*. (Grotius.)

ΤΙΤΤΗΝ ΗΙC se ponet tumor fluctuum tuorum, Sept..

τις εἰς αὐτὸν οὐρπάσσεται, τοῦ τὰ ρύπαντα. Rem atten-
derunt, non verba. (Lud. Cappellus.)

QUE HUC VENIES, ET NON PROCEDES AMPLIUS, ET HIC
CONFINGES TENTANTES FLUCTUS TUOS (1). Tangitur hic
aquaum creatio à Deo velut ex utero, in quo latenter
omnium creaturarum rationes quasi fetus comprehenduntur,
hoc est, vehementer emanantur pro rei genere.
Impetus quippe illi congruit naturae liquidae, que sese
principiatus quoque rem consistentem offendat, quā
continetur et determinetur. Similitudo autem infantilis
solent oriri supra mare, et super illud assidue
apparetur. Hoc ergo mari tamquam fascie infantilis esse
videtur. Persistit in coepita metaphora, infants, qui
recens natus fascis involvi solet, etc. *τίττην* a *τίττην*
fascis involvere. Ezech. 16. v. 4. Significat tunc facile
esse Deo mare vastum et impetuoso regere ac com-
pescere, quam matri aut nutriti infantem. Alii: *Et*
caliginem cunabula ejus, vel, *involvere ejus*. Aer et
nubes mare tegunt, ut, tamquam infans in cunis, in
suis terminis contineatur et quiescat, quamvis fluxu
et refluxu, ut infans emmarum motu, hinc inde agite-
tur.

(Synopsis.)

Et persistit in coepita metaphora, ut quia mare infanti
ex terra egresso comparavit, deinceps ex quo prodit,
ei tribuat quia adhiberi solent regens natus infinitus,
qui quidem vestimenta et fascis involvuntur ac involu-
lur, quibus continentur, ne erumpant. Sic mari,
inquit, adhuc circumquaque nubes, tamquam ves-
tes, que ei assidue circumstarent, que nubes et no-
boce itidem tamquam fascie infantilis esse videntur,
quod assidue super mare apparere solent. Simil-
iter, Deo tam fascia esse, mare, corpus aliquo vas-
sum, et quod vix quisquam credidisset ac vehemen-
tiam et impetu fluctuum continent et reprimi posse,
contineat et compescere, quam matri aut nutriti in-
fantem, quem ut vult, fascis involvit. De *τίττην*, *fascis*,
coll. Ezech. 16. 4, vid. Michael Sampson, p.
98.

(1) *Hic confringes tuentes fluctus tuos*. Quod Ter-
tullianus, lib. de Trinitate, cap. I, expeditus, recte
ponit, Deum facili quodam agere arenarum hoc
implacissimum elementum circumdedit: *Quo cùm*
frequens, inquit, *fluctus*, *et ex alto sinu spinans unda*
venisset, *rursum in se rediret, nec terminos concessos*
excederet, *servans jura prescripta: ut divinas leges tanto*
*magis homo custodiret, quanto illas etiam elementa ser-*vassent**.

Excederat igitur hominum ad sua scelerata propensione
et pertinacia voluntas, quam nulla divini juris repugna-
re coerebat; cum tamen vastissimi et turbulentissimi ele-
menti minus levis quidem arenarum agger frangat et
contundat.

Alegoricè mari nomine populus illi antiquis me-
ritò exprimitur, qui non minus hic illipique suis affi-
cibus excitantibus quam mare ventorum impulsi, du-
cebatur: erupit autem quasi de vulva, quando de
Ægypto egressus est. Sicut enim mulier suscepto se-
mine illud multo tempore retinet, ut crescat, formetur

D. Thomas primâ parte, quest. 69, art. 1 ad 2 et 4,
aliisque tribuunt (si tamē miraculum dici potest, quod
in communem legem verbo Dei statutum transivit).
Clarissim autem haec maris obedientia ad divinum pre-
ceptum ostenditur, cum agitur ventis, et intume-
scant fluctus ejus: aliquando enim ita erigit suos fluctus,
ut ad cœlum pertingere videantur; et tunc vi ase
impetu in terram irruit, ut eam penitus obruturum
apparet: hoc tamen ipso quod arene pulveres infor-
mis et levies attingit, ita se continet, ut nullatenus illos
transgrediat. Et quidem area non est, que illus
impetus delinet, ut ostendit D. Thomas, primâ parte,
citato loco, et prima secunda, quest. 104, art. 5 ad 2,
cum quia mare altius est terra, tum quia illa infirma
est, quam vel levis aura propellit: sed ipsiusmet
mare scimus continent obedientia precepto Dei di-
cens:

USQ[UE] HIC VENIES, ET NON PROCEDES AMPLIUS. Certè
mare nequamque obdefendit discreter, si coacte ac violen-
te divini verbi virtute continuetur, ut indicavit
D. Thomas secundam secundam, quest. 104, art. 2 ad 1, et
tertia parte, quest. 44, art. 2, ad 1; et docuit expressè
B. Augustinus, lib. 26 contra Faustum, cap. 5, quem
ipsemet D. Thomas, 1. parte, quest. 106, art. 6, ege-
rè explicat. His ergo verbis preceptum imponi pelago,
ne ultra littoris terminos effluit, et violenti elu-
vione terras obrut, ferè convenit inter expositores
Bibliorum. Quod Ihsus tradit acutè Basilus Seleucus,
orat. 1, dicens: *Post Deus natus aqua terra dora qui-
busdani velut in cellis mare concidens, dum imperio in*
abyssum utitur pro clauso. Et statim subdit: *Fertur illud*
quidem fluctus ait etiam: ubi vero terminus attigerit,
revertit refragite, et Domini vocem littoribus posse
silenter tenet. Similiter tum homo iratus dicunt
placari, quando ad alterius sermonem et exhortationem
deponit, ipsius Dei ordinationem placatum.

Verum probabilior philosophia docet mare natura-
liter contineri intra vasis, quas nunc occupat, cava-
tibus, ibique à natura sita stagnare, nullaque appetentia
instigari, ut supra terras violenter peregrinatur. Quod
cum ita sit, plane obhorbit dubium argumentum, quare
Deus ligaverit mare divino imperio, ne in terras pro-
laboratur: siquidem in loco, quem modo occupat, natu-
raliter jacet, et velut in centro quiescit: immo nisi
violentè inde extrahi non potest. Aperte imperaretur
vallestri fonticolo ne concedatur ad praecita montana
cavamina? aut repellibus, ne avium more per aera vo-
lent? Hoc nature pondus naturaliter vellet, neque, etiam si vel-
let, posset, cum ultra proprium centrum nullum agens
naturaliter sponte feratur. Verum mare immanis bellua
est, effera, turbulentia, crudelis, peccatoris symbolum
exprimitur, ut advertit Nazianzenus, orat. in laudem
Basilii. Et quoniam ergo fuit et bellum flagitiosissimum mo-
ribus perditissimum imponatur preceptum, ne cometur
ultra id quod potest. Neque enim flagitosior malitia

continetur intra suæ sphære cancellos, sed ultra id
quod potest irrumpere intentans, temerariè supra vires
audet, et constut ultra potentiam. Unde ut maris au-
dacissimam temeritatem reprimat Deus, illi imperat
ne probabatur ultra id quod potest: *Et legem ponebat*
aqus, ne transiret fines suos. Prov. 8, 29.

Hanc ipsam maris legem optimè exprimere voluit
Sapiens, eam tanquam ultimum quid subinfernus ad
divini verbi aurum precepti potestatem demonstran-
dam: *Incepit hanc commendare à creatione coli et fir-
mamenti, ex productione stellarum, solis et lunæ, tri-
dis, pluviae, fulminis, etc., tandemque tanquam rem
supremam subiectum: Ita sermone ejus situit ventus, et in*
cogitatione sua placuit abyssum, Eccl. 43, 25. Ventus
per seipsum res est indomita, qui nulli cedit, qui cam
perficit validè ac horrisone, ita ubi vult spirat, Joan. 5,
8, ut inter homines omnes potenter est, non solum
non possit compescere, sed noscit unde veniat, cuius quid
vadat; et agitans mare, tam effrenè illud reddit; ut nulla
omnium hominum potestate possit vel leviter compel-
sari. Tanta est autem divini imperii potentia, ut horri-
sum impetuosissimumque ventum solius vocis
sue levè sono silere faciat; et sola ipsius cogitatione
placuit abyssum, et ejus impetum quietat. *In sermone ejus
situit ventus, et in cogitatione sua placuit abyssum*. Ubi
imprimis expende, quam egregie venit et maris sponte-
taneam, ut ita dicam, obedientiam ad Dei preceptum
exprimat: *loquitur enim metaphoræ sumptuosa servo*, cui validè vociferantur jubet dominus silere: tunc enim
ad domini sui sermonem, omni clamore deposito, ipse
met silentium tenet. Similiter tum homo iratus dicunt
placari, quando ad alterius sermonem et exhortationem
deponit, ipsius Dei ordinationem placatum.

HIC CONFRINGES TENTANTES FLUCTUS TUOS. Quod Ter-
tullianus, lib. de Trinitate, cap. I, expeditus, recte
ponit, Deum facili quodam agere arenarum hoc
implacissimum elementum circumdedit: *Quo cùm*
frequens, inquit, *fluctus*, *et ex alto sinu spinans unda*
venisset, *rursum in se rediret, nec terminos concessos*
excederet, *servans jura prescripta: ut divinas leges tanto*
*magis homo custodiret, quanto illas etiam elementa ser-*vassent**.

Excederat igitur hominum ad sua scelerata propensione
et pertinacia voluntas, quam nulla divini juris repugna-
re coerebat; cum tamen vastissimi et turbulentissimi ele-
menti minus levis quidem arenarum agger frangat et
contundat.

et efficiatur puer; postea verò illud magnis doloribus emititur: ita *Egyptus* suscepit illos primos patriarchas quasi semen, quos sub parvo numero septuaginta duorum animarum Scriptura sacra expressit, ibique crevit, et populus formatus est taliis ut timorem incutere Pharaoni et habitatoribus *Egypti* dicentibus, Exodi 12, 33: *Ecce populus iste Israel magnus est.* Tunc ipsomet *Egypto* entulit (urget enim *Egypti* filios Israel, ut egrerentur de *Egypto*) magnis et ingentibus doloribus, quos *Egyptus* sustinuit per plagas et submersio- nem Pharaonis et exercitus illius, erupit populus tanquam de vulva procedens. Unde et sc̄pē in Scriptura sacra egressio illa vocatur nativitas aut pars *Egypti*; signatur apud Ezechiel deus, quā Synagoga egressa fuit de *Egypto*, vocatur dies nativitas aut ortus illius. Tunc autem populum illum conluctus ostis, precepit scilicet antiquae legis. Nam post quinq̄a dies ab egressu ab *Egypto* lex data fuit in monte Sina. Egregiū verò metaphorā exprimit leges precepta, quibus populum tunc constrinxit: *Cum sonorem, inquit, nubem vestimentum ejus, et caligine illud quasi pannis infantiō obvoleverem.* Puer statim ac ex utero prodidit vestit ab obstetricie, vestibus quidem a patre pueri traditi illi atat convenientibus, pannis scilicet et fasciis stringentibus et colliganibus brachia, manus, crura, pedes et totum corpus: quoniam namque tener tunc est, oportet omnia membra, ut serventur, colligari et involvi. Moyses obstetricis officium gessit, et vestimentiis a Deo dati, precepit, inquam, legis, quae Deus Moysi tradidit, totum pacrum omni et parte exteriori colligavit. Mirum est enim, quod quantaque precepit: nulla siquidem res externa est, circa quam precepit non fuerit impositum. Precepit enim circa cibum, potum, vestes, domos, lectos, quomodo et quid comedere debent; quomodo et quid bibere; quomodo domus essent extrenua, et cetera; quam usq̄us Deo videbant indigna, omnia tamen ista insignia excellētissimāe continebat sacramenta, quae propter vocat nubem et caliginem. *Umbra enim habebat Lex futurorum honorum*, Heb. 10, 41: nihilque erat quod non mysterium aliquod sub illa caligine reservaret. *Nubem ergo, inquit S. Gregorius, Deus vestimentum posuit, dum populum Iudeorum ab errore perfidie eripit, nec tamen illis clarissimam sui lumen potefecit; quasi teñebri os abstulit, sed adhuc nube vestiret: quem etiam verborum suorum caligine quasi pannis infantiae involvit, dám non aperia spiritus predicatione, sed precepit littera adstrinxit.* Infirmus namque populus cum precepitorum panno nolens pertulit, ad firmiores statum ex ipsa sua ligatione perirent. Vide lib. 28 *Moralium*, cap. 9, ubi plures alios sensus allegoricos adferunt.

Topologice quasi inundans mare profundum et immensum ira est, et diversi truulentus cogitationibus quasi magnā ventorum vi agitare totum atque turbare hominem soleat; et effervescentia quodam quasi restu, quidquid adversatur conatur obvire. Hoc ergo mare intumescere cum incipit, terminis ratios obvalandum fortior est, et ne illos transiliat ac super-

grediatur diligenter cavendum; quin audire etiam compellatur jubentem Deum: *Usque huc venies... et non procedes amplius, et sic confinges tumentes fluctus tuos;* hoc est, ne à me positos rationis terminos excedas. Itaque prudenti sapientum consilio monentur irati antequā quidquid designent, dicant, faciant, ratione adhibita expendere omnia, et ne quid contra Dei iussa committant diligenter advertere. Ut enim naute praesentes tempestatem anchoris firmitate nave, ita, priusquam ingrata tempestas iracundia, ratione firmandus animus, et in diversum intendum, ut Plutarchus in *Moralibus* sit. Plures alios sensus tropologicos seu morales ad hunc locum accommodatos vide apud S. Gregorium, lib. 25 *Moralium*, cap. 9; quibus conformiter D. Petrus Damiani, serm. 15: *Quid, inquit, per mysterium mare nisi reprobos homines et infideles insinuat; qui minirum quādā carnalis ingenii salsugine ecclisi, sed odiis ac simulacris invicem inveniuntur semper amari, et velut mare diversi tentationum flatibus intususcum, cupiditatunque carnalium procellis ac tempestibus qualitatur? Quid verò arida, nisi animam designat fontem fides sitientem, vel ad creatorum suum ardenti desiderio tanquam stibundis fauibus anhelantem? Ab arida ergo mare dividitur, quando Deus omnipotens a se sitientem reproborum impetu reprimit, et tanquam litus marinis fluctibus objecti, dum conuibus fervescunt insignia sua moderantis limitem figit. Quod profecto illi *Dei vox probat, quid dicit?* Quis conclusit ostis mare? etc. Enimvero rectè per mare pro pravi hominis designatur, quod videlicet furor est turbidum, rixis anarum, clatione superbie tumidum, caligine malitiosus fraudis obscurum. Separat ergo tunc Deus mare, et minaces fluctus ab inundatione terre compescuit, ut terra virentes herbas et ligna pomifera germinaret, ac deinde segetum fructus afficeret. Separat etiam nunc ab electis suis reproborum turbine persecutum, et quasi furentes coercet impetus tempestatum, quos eius furor usque ad infligendis corporibus tormenta concepit; ne tamen animas ledant, invicta eos atque per vigili brachii sui protectione custodit, quodammodo dicens mari: *Huc usq̄ue venies, et non procedes amplius, et sic confinges tumentes fluctus tuos;* ac si patienter dicat: *Usque ad inferenda corporibus te tormenta relaxo;* ne autem usque ad animam cumulat intumescens profus, legis meæ tibi litus oppono; ut dum furor fluctuum tuorum litus obiciatur, terra-cordis ad profunda fractum germinis libera relinquatur.*

VERS. 12. — NUMQUID POST ORTUM TUUM PRECEPISTI DILUCULO, ET OSTENDISTI AURORAM LOCUM SUM (1)?

(1) An unquam ad nutum tibi subditos habuisti dient et astra? Hie pariter aliquid ironicum est. Tu, qui heri vel nudisterius natus es, quid imperio tuo obnoxium habes?

(Calmet.)

Quasi dicat: Numquid natus eras, et aderas tu cum aurora et diurna lux creastra est?

Diluculo, scilicet ut oriretur, et lumen suum spargeret.

Ostendisti auroram locum sum? Ostendisti quā cella parte sol supra horizontem debet emergere?

(Menochius.)

NUMQUID POST ORTUM TUUM (Hebreice et Chaldaice,

Congruenter post terrae, colorum et angelorum creationem et aquarum congregationem progreditur Deus ad opus diei quarti, in quo creatus est sol; ad quem aurora pertinet et diluculum, occasus et ortus, id est, orientalis et occidentalis plaga; quae ab oriente et occidente solo nomine acceperunt; quasi dicat: Numquid natus eras, ô Jobe, quando formatus est sol; ut post eaquam in vivis esse copiasti, praecepisti illi, quomodo suos obiret cursus constantes et ratos? ostenditne locum, ubi occidens absolveret cursum suum, et oriens inchoaret. Praecipere autem diluculo idem est quod ostendere aurora locum, id est, loca illa definire unde quotidie sol oriatur: singulis enim diebus ortus sui locum in finitorum mutat; eadem tamen loca sol singulis annis peragratis. Ille ergo sapientissima dispositio, quā sol terram universam lustrat (*neque est qui se abscondat à calore ejus*, ut ait David, Psal. 18, 7: *que et nature leges appellantur, quoniam ab auctore natura late et inventa sunt*) precipit diluculo et ostendere aurora locum meritò dicitur. Quanvis enim oriens sit semper in certa aliquā regione, animadvertisit tamen solen secundum annū tempus modū solis, modo ex inferiore loco oriri.

Mysticè accipiendo haec nova est interrogatio, et satis stupenda. Nam diluculum et aurora precedunt ortum solis. Quomodo ergo sol justitia dicit: Numquid tu es sic ut ego, qui post ortum meum precepit diluculo ut surget, et aurora ostendit locum suum? utique hoc aternitatem Verbi divini indicat; cuius ortus est a Patre aeternus est, juxta illud, Psal. 109, 7: *Ex diebus tuis, seu ex qua natus es* precepisti diluculo, id est, fecisti oriri lucem matutinam? et ostendisti auroram locum suum, ubi sol vel astate, vel hieme oriri debet?

An a diebus tuis, hoc est, ac ex quo natus es, precepisti lucem matutinam? hoc est, iussisti illi ut oriretur *Totū dōcisti auroram locum suum*, unde debet illa prodire.

Jam a terra et mari transit ad colum, et quia in coelo solis ratio summopere admiranda est, et presertim ejus ortus, qui quotidie novus est, ut in momento atra noctis tenet aurora adveniente pelluntur, ideo interrogat: *Num a diebus tuis, id est, inde ex quo natus es, unquam, precepisti matutino?* ut scilicet existet. Quod dicit, a diebus tuis, eo significari voluit, id, antequam ille nasceretur, factum, et perpetuum illum ac certum et constandum naturae ordinem a Deo iam ab ore condito institutum esse. Non alio sensu Schultens, qui verit: *An præ diebus tuis mandasti auroram?* i.e., eō quid die habeas numerosos, et ipso mundo mecum antiquioris? Sententia quidem per se apia, nec tamen usi dictioν *בְּרַכָּה* congruens: illam enim nosrā unquam manifestum est ex 1 Sam. 25, 28. *Nil malū tibi accidit* *בְּרַכָּה unquam*. Item 1 Reg. 1, 6: *Nec castigavit eum pater sumendum. Num scire fecisti auroram locum suum?* aurora notum fecisti, ubi singulis anni diebus exortetur, quotidianus ejus loco mutato? an locum certo quoque die soli assignabis in celo, unde oriatur? Verba *בְּרַכָּה* ha legenda, ut n̄ prioris dictioν cum initio sequentiis jungatur, ut dagesch in prima littera vocis *בְּרַכָּה* indicat, quasi *בְּרַכָּה* scriptum esset, quod ipsum et passim in codice repperitur. Attamen et illa lectio, *בְּרַכָּה*, constare potest, ut sit paragogicum.

(Rosenmuller.)

utero ante luciferum genuit te. Et quia idem est lux vera et splendor paternæ gloria, à quo procedit lux matutina, et quidquid in hoc mundo lucis est particeps, ideo per ejus voluntatem oritur diluculum, et aurora consurgit, omnesque sancti resurgent novâ luce splendentes; sed præ omnibus ejus mater, tanquam nova aurora consurgens, cui ostendit locum suum, hoc est, omnium supremum post ipsum, ad suam dexteram ei assignans thronum, sicut Salomon matr̄

Alter D. Gregorius, lib. 29 *Moralium*, cap. 2, hæc accipit, non de ortu à Patre ante secula, in quo non est prīus et posterius, ante et post, cùm sit aeternus; sed de ortu temporali ex matre in Bethlehem: post quem Ecclesiæ significare per diluculum et auroram, que ex tenebris ignorantie tendit ad verum lumen fidei, præcepit ut locum quereret in quo plenitudinem lucis inveniret; et ipsum ei locum ostendit, ut re inventu frueretur. *Quid est?* ait D. Gregorius, *locus aurora, nisi perfecta claritas visionis internæ, ad quem cùm docta venerit, de transacte noctis tenebris nihil habebit?* Locum suum aurora considerat, quando sancta anima ad contemplandam Conditoris sui speciem flagrat. Ita Gregorius. Quæ recitè ad contemplationem Christi ianuæ applicantur, qui Ecclesiæ illius temporis præcepit ut ipsum quereret, et locum ubi ortus est ostendit; postribus quidem per angelos, dum claritas Dei circumfusit illos; magis verò per stellam, qua illos excitavit, et deduxit ad locum ubi natus erat; ut hic applicare licet quod scriptum est, Isaia 42, 2: *Quis suscitavit justum ab oriente; et vocavit eum ut sequeretur se?* Id est, ego, et non aliis, suscitavi congregatiunculam illarum justorum, que in oriente erat, et traxi eam ut me quereret et inveniret; ac meipsum palam manifestavi, ut mea gaudenter presentiā. Unde non immorari hoc festum Ecclesiæ nuncupavit *Epiphania*, id est, manifestationem, quia Christus Dominus mirabiliter quodam modo genitus, idquā in oriente, unde lumen nascitur, se manifestavit.

Vers. 13. — ET TENUISTI CONCUTIENS EXTREMA TERRE (1), ET EXCUSISTI IMPIOS EX EA? Quasi dicat:

(1) Rectius: *Ut obtineat extrema partes terræ, ut subito se in omnes terre partes diffundat: aurora scilicet, de qua præcessit.*

Et EXCUSISTI IMPIOS EX EA, id ideo quia manē jucunda exercebantur. (Grotius.)

Cum imperium tuum in celestia non porrigit, utrumque maiorem genit in terrestribus auctoritatē? Utrumque terram ad utrumque oram, instar abaci, utrumque manus tenet, ut ea excessu imp̄ deincepsit? Id utique vires tuas longe superat. Beda Venerabilis et Hieronymiā in Commentario ad Jobūm censem, cribri metaphoram hic usurpat, quid utrumque manus apprehendit et agitatur, ut palæ et stipite excutiantur. Ita Deus cribrum huc atque illuc concutit, sic exenti tanquam vestimentum, ut impios vel patres et lolum et lolum excutiat a frumento justorum, Amos 9, 9, et Jesus Christus in Luca, 22, 51, cädem cribri similitudine exprimit discrimen quo Deus bonos ab impīs separat. Interpretem plures explicant de aurora: *Indicasti aurora locum suum, v. 15, ut ariperet utrumque angulum terra?* Tunc impī illam fugiunt. Equidem cum aurora albescit, filii tenebrarum,

Rogo etiam te, mi Job, an lucem usque ad ultimas
fures, latrones abdunt sese, et invasim lucem fugiantur.
(Calmet.)

Ut apprehenderet, scil. *וְיָמַן*, *נִרְאָה, אֶלָּא, אֶת-*
מֵרֵא, תְּרֵא, momento per totum orbem terrarum dif-
fusa ad ultimum usque fines lucis volunt occupat terra oras.
Aurora diejor occursus *אלָא*, id est, horas, extre-
mam terrae, quia cum exortus, ait ejus luci pri-
mum collustrantur extreme terrae partes. *Invit* au-
tem exortione luce dicatur *excusū de terra* (*וְיָמַן*,
בְּכֹסֶם), quia noctu gransat latrones,
fures, mochi, sicari, aliqui ejusmodi facinoris
homines, sed exortio sole, metu lucis, non depre-
henduntur, subducunt sese, et deltescent, similes
feri, lupi, leonibus; que bestiae post noctem gra-
santur, sed sub aurum lustra sua recipuntur.
Ludor. Cappellus, Not. crit. Ita Job supra, 24, 15,
dixerat, impios quod lucem oderunt, ut sis maleficiis
inimicam, ex exercitu interiori non jani comparetur, aut
certe facinora sua patre non audire, ut ita velut è
terra excessi beneficio lucis videantur. *וְיָמַן* Hiero-
nimus et Iarchi non ad auroram, sed ad Jobum re-
ferunt: *Ut apprehenderet terra extremitates*, ut ego
apprehendo, velut tonans ambas terrae extremitates
manibus, et de terra exortis, quos vole, improbus:
ut enim homo vestis extrema tenens per manus eam
concevit, et ex ea exortus, ut vult, et quicquid vult, ut
pulverem, et alia, ita et nuda tam facile est, vult ap-
prehendere terra extremitatis ex quo impios excutio-
nem. Sensus quandoque egregius et agius. Sed ex meo sensu
elegantia existit imago, si apprehendere extremitates
terra ad auroram referatur. Id et Schultens prætulit.
(Rosenmuller.)

Extrema terra. Pro *extrema terra*, in Hebreo sunt,
alio tempore. Nam Hebreos appellat *alios* extremitatem
cuiusque rei: quare extremitate anguli, aut ora-
vestimenti, et humbris palliorum dicuntur hoc nomine,
carniph., vel *zenaphim*. Sic Dent. 22: *Faciat sibi fini-
tibus per quatuor angulos palliorum*: Hebreo, super
quatuor illa, *utique cedens metaphorā*, Ipsi. 11, 12,
et 24, 16. Ezech. 7, 2, dicitur *quatuor plaga terrae*,
ut est, anguli, sive extremitates, instar alarum avis
extrematae. Deus igitur vel lux ipsa momento effusa
in totum hemisphaerium, attingens extremam li-
neam aequatoris, complectetur extremae terrae horas
mirabiliter. (Pinoc.)

Il y a encore dans ce verset une métaphore dont Dieu se sert pour exprimer d'une manière très-relevée sa toute-puissance. La terre, dans toute cette prodigieuse masse quelle contient, n'est à son regard que ce qu'un manteau ou ce qu'un habit est à l'égard de chaque homme. Et les méchants sont sur la terre ce que la houe ou la poussière est sur un manteau. Dieu tenant donc le vaste corps de la terre entre ses mains, comme un homme tient un habit dans les siennes, la secoue, pour le dire ainsi; et l'ébranlant très-fortement, il en rejette les impies par une mort violente, de même que l'homme, en secouant son habit, en fait sortir toute l'ordure et la poussière. Rien n'est plus propre à nous donner une idée vive et de la toute-puissance de Dieu, et du néant des impies, qui sont comparés, pour le dire ainsi, à la poussière d'un vêtement.

Un auteur témoigne que la raison pour laquelle il est parlé de ceci à l'occasion de l'aurore et du lever du soleil, est à cause que les jugemens, et surtout les jugemens éminents, se rendaient dès le matin, qui est le temps auquel l'esprit est plus net et plus dégagé de tout ce qui serait capable d'obscurcir sa lumière. Soit donc que Dieu parle des jugemens ordinaires par lesquels les hommes impies sont exterminés du milieu des hommes, soit qu'il emprunte un

orbis terrarum horas sicut ego lucis auctor diffuderis?
Item, an extrema terra solaribus radiis illustrans, im-
pios lucis inimicos, cedibus et prædis noctu intentos,
in sua lustra latrerasque abegit? Ubi docet duo lucis
effecta, scilicet *extrema terra concutere*, hoc est, illu-
strare quasi feriendo et verborando (que videtur esse
proprietas radiorum), quo in terram velut spuma ja-
ciuntur seu furuntur et *excutere impios ex ea*, hoc est,
abiere et arere: noctu enim prœdeut ad prædas,
manu, ut lux emicuit, timore pereculsi recedunt, et se
in latreras abdunt.

Conveniente ergo Deus dum lucem à se factam
commemoravit, exclusionis quoque impicum memini-
vit. Sicut enim lucem consequitur ut tenebras pelat,
quia ejus contrarie sunt, ita et impios, qui lucem odi-
runt, et tenebras amant. Et sicut lucem fecit Deus ad
tenebras expellendas, ita et ad impios è terra viven-
tium evertendas. Ex quo ne levius conjecture est, et
causā in historiā creationis primo die lucis mentio-
nem esse factam, fieri quartu de lumina effecta
narrantur; quod primo die sicut angelī sunū sunt
cum eis procreati, ita iniqui angelī facti cacoda-
mones eo fuerunt illi deus ex ejeti, et eternis tene-
bris mandati. Pro contemptu enim theologiae est, bre-
vissimo tempore iniquos angelos in celo fuisse: quod
non nisi diuinā lucē factū fūl: congruum autem
erat, ut ex die, quo tam copiosa lux creatura spirali-
tate est, orietur quoque creature materia corporis-
que participi. Sunt autem impī luci contrarii, sive
lux materialis sive spiritualis sit. Nam iniqui materialis
etiam lucis osores sunt, quia deltescent ciupunt, ut
copiosè superiū, cap. 24, demonstratum fuit. Quod et
Christus apud Joannem docet, Joan. 3, 19: *Lux venit*
in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam
lucem: erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui
malē agit odit lacum, et non venit ad lacum, ut non ar-
quantur opera ejus. Utique enim lux ejicit impios è
terra. De luce quidem spilariti id satis elarum sit in
Evangelio, quod tot improbus homines, improbus mo-
res, improbus hereses lumine suo clarissimo dejecti.
De luce vero materiali constat, quia ipse assiduis or-
tus et occasus solis hominum vitam consumit, quod
Ecclesiastes indicavit dicens, Eccl. 1, 4: *Generatio præterit, et generatio advenit; cuius rei statim causam addit: Oritur sol et occidit, et ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridianum, et fluctuat ad apuditum.* Cum igitur ipso lucis motu ad exitum vite
quotidie vocentur improbi, appositi a luce è vita ex-
pelli dicentur. Viris vero probis licet etiam ipsa dies
vitam minuat, quia tamen ad aliam veram vitam vo-
cantur, et cim morte potius restituantur quam absor-
mantur; non ita lucis motu à terra, pelli dicentur.
Viris autem impios si hec vita admiratur, nulla eis alia
reliquia est; sed mors tantummodo semperita.

Ceterum adhuc ad litteram, quoniam improbi in
langue humana pour repræsenter les châtimens qu'il
exerce lui-même contre ces impies, il nous fait con-
naître que c'est lui qui, en les faisant mourir, purifie
en quelque façon la terre qu'ils souillent par leur
présence. (Sacy.)

terram apertā luce habent, et suas confusiones exer-
cent, Deus tamen adhuc illos deficit, eoque pacto
illos cohieret, ut illos quodammodo terra purgetur
quando sol oritur, non dico vaporibus qui noctu re-
gnant, et aliis corruptionibus, quibus aer condensat
inficitur. Sed Deus etiam terram improbis purgat,
qua tunc illi non habent illam libertatem quam cuper-
ent; funeque digito sceleris et nefari possunt mon-
strari: quo fit ut illos adhuc pudor aliquis refineat;
loquor de impudentibus, qui oculos quasi obvolutos
habent: adhuc sentiunt illi aliquis conscientie stimu-
los et aculeos, ita ut sibi non permitat ad sum-
mum usque sturum iniquitatem venire. En igitur quo-
modo aurora prosit ad terram aliquo modo, quoniam
non penitus, purgandam.

Asi cur non Jobum Dominus percomeditatur, an ex
medio terra iniquis expulerit, sed tantum de principi-
o et metu questio est? Terram hanc, de quā Jobus
examinitur, intellige naturam humanan. Homo quippe
malis infestat sub initium, cūm concepit in peccato originali; sub medium, dūm ex pravā sub liber-
tate sceleris conjugi: sub exitum, dūm in possum primi delicti, quo infecta est tota propria, in
pulverem revertitur, et in sepolcro compertus. Peccata
igitur omnia actualia, quae scilicet mortalia nun-
cupantur, evitare homo potest; at ne in primo anima-
tions instanti originalem labem contrahat, et ne post
mortem cadaver in pulvere dissolvatur, in nullus
situm est potestate, sed opus est prærogativā prorsus
singulari, quam conferunt solidis potis est Deus: idcirco
medii pretermis memoris, de solidi finibus seu ex-
tremis interrogat. Verum quod homines non possunt
Deus effici, quando purissima illis terra virginea,
de quā *Verbum caro factum est*, extrema sie preser-
vavit, ut neque in conceptione originalem labem con-
traxerit, neque post mortem experit sibi corruptionem.
Ad quod innundum (verba sunt Richardi a sancto Lau-
rentio, lib. 5 de Laudibus B. Marie) *quasi de illa lo-
quens Dominus ad Job*: Numquid temerit concubens
extrema terra, et excessus impios ex ea? id est, motus
pravos; quasi diceret: *Nou tu hoc feisti, sed ego, Ex-
tremā huius terrae dici possunt conceptio carnalis et mors
corporalis.* A primo extremitate, ut dictum est, po-
nit et motus pravos in sanctificatione; ab ultimo ex-
tremitate excusus putrefactionem, vermet et pulvere in
resuscitare. Sie illle.

VERS. 14. — RESTITUTUR UT LUTUM SIGNACULUM (1),

(1) In demortuorum locum ali substituentur, ex
eadem materiā quasi luto post varias mutationes alii
hominibus in hanc lucem educti.

SIGNACULUM. Hominem videtur intelligere, qui
divina imagine et similitudine signatus est.

STABIT SICUT VESTIMENTUM: sunt enim humani
corporis quasi vestimentum quedam animalium; hec autem
vestimenta, ut dicitur, Psal. 101, 27, veterascent, et
sunt operitorum mutantur, et pereunt. (Menochius.)

Loci huic cum precedente nexum non video.
Septuaginta: *Ant tu sumens terram lutum, plasmasti
animal, et idoneum ad loquendum eum posuisti super
terram?* Chaldeus: *Convertitur in lutum figura eorum,
et stabunt sicut vestimentum sordidum.* De impis agit,
quos precedenti versiculo de nomine immutari. He-
breus ad literam: *Vertit se, sicut latum, signum
impiorum;* et stabunt sicut vestimentum. Impi dissip-
ant et evanescent, ut impressa luto nota, vel si-
gnum; peribunt et destruerunt ut trita usi vestis.
Signaculum eorum est elegans corporis habitudo, di-
gnitas, potesta. Hec omnia dissipabuntur tam citio.

ET STABIT SIGILLUM VESTIMENTUM. In Hebreo ad verbum est. *Convertebit se et sigillum tuum.* Id est, terra, ex qua impi in lucis exituuntur, convertebit se et sigillum tuum. Luti enim sigillum facile multas accipit et expellit formas seu figuram; ita terra plurimas suscipit et exituit impiorum generationes, juxta quod Salomon ait, *Eccle. 4, 4: Generatio proterit, et generatio adveniet; terra autem in eternum stat.* In hunc modum optimè etiam exponi potest Vulgatus Interpres; ut si sensus, terram tam facile variis hominum impiorum generationibus renoveri quam latum, in quo varie formas imprimitur ait signatur.

ET STABIT SICUT VESTIMENTUM. Id est, unaquaque impiorum generatio stabit in terrâ sicut vestimentum,

uti delectur imago luto impressa. Sunt qui explicent de humo. Sole oriente, humus nativā pulchritudinē micabit, ut imago cœra impressa; herbe, flores illam vestient. Primum expositio Hebrei simplicior est, et textu magis haeret. Regem Tyri appellat Ezechiel 28, 12, imaginem, vel sigillum pulcherrimum. Spen- fac Aggeus 2, 24, Zorobabeli, fore ut Deus illum fa- ciat signum suum in manu sua. (Calmet.)

In Hebreo : *Vertet se ut argilla signatoria.*
ET STABIT SICUT VESTIMENTUM, non magis sibi constabat quam vestis versicolor. Rei solent subinde mutare cultum et colorem. (Grotius.)

Convertiser, hoc est, commentator, sicut iutum sigilli;
hoc est, novas subinde subit formas, sicut lutum cui
variae sigillorum figurae, exequae infinitae imprimi
possunt. Sol neque mips in diis locum ortus nisi mutat ex
obliquo sed in Zodiaca motu, variis habet tum ad re-
liqua astra, tum ad res istas inferiores et sublunares
aspectus; semper enim ad diversos angulos, modò
rectos, modò acutos, modò obtusos haec inferiora luce
sunt collustratum, et modo ab hac parte, modo ab alia
pro vario suo ortu eam respicit, siue dici potest lux
eius exorians, vel mundi facies ex illa luce, varias
subinde veluti mutare ac sumere formas.

Et consistunt sicut vestis, hoc est, sicut eadem vestis in diis modo induitur, modo exiuntur, et subinde vestes mutantur, veteres novis, et sordidae nitidis, quae candidas; sic illa lux modo exortis mundo vestis instar velut circumponitur, modo occidens veluti exiuntur ac condituri, modo major et clarior per aestates et sereno celo, modo minor et obscurior per hyemem et nubibus colum sit, sieque varias vires ac velut formas suscipit. Septuaginta longissima ab hoc sensu, et mente recesserunt: Se eum illi: ἐν τούτῳ τῷ πάντως οὐαὶ σοι, τοῦ λαύρου αὐτῷ θεοῦ εἴη γῆς; neque sic videtur legitime **אברהם בְּבָרַךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל**, antehensis lumen **וְעַל־קְרָבָן** quasi impresso sigillo effansisti illud, ceterum mutui, ipse est atque si universam terram formaret ad dandum ipsi speciem et decorum, ut eam cum admiratione intuecamur : atque ita ipsam vestit, pro eo quod prius nulla erat, constricta et sterili. Certe ad oculos nostros quoniam attingit hic enim agitur de aspectu hominum) noctu terra veluti deserta et vacua est, cim in ea nihil appareat; die vero, in quamcumque partem oculos coniungimus, variis can herbis, floribus fructuisque, quibus à Deo decoratur, ornamenti vestitam cernimus. Atque hic sensus nihil cum Pinella videatur maximè littoralis.

istudque retulerunt ad primam homini creationem. Sequentia autem sic videntur legisse : *Dedit excludentem in arida; hoc est, in terra, que respondentis istis ἐθνοῖς λαοῖς πεπέπληται γῆ.* (Lud. Cappelius.)

La figure empreinte se rétablira comme l'argile, et elle demeurera comme un vêtement. Il paraît très-difficile d'expliquer d'une manière intelligible et naturelle ces paroles de la Vulgate. Quelques interprètes entendent par cette *figure empreinte* ou *ce sceau*, l'homme même sur lequel l'image et la ressemblance de Dieu est gravée. Et l'un d'eux ajoute que ceux qui ont effacé cette divine figure, c'est-à-dire, ces impies mêmes dont il a été parlé, ayant été comme secoués et rejetés de la terre, Dieu a soin d'en rétablir d'autres en leur place, les uns succédant continuellement aux autres; et que tous ces hommes demeurent pour un temps *ainsi qu'un habit*; ce qui a rapport à cet endroit du Prophète où il les compare à un vêtement qui change de forme et qui vieillit, au lieu que Dieu est toujours le même. (Sacy.)

quod tandem vetustate consumitur, et ejus loco aliud assumitur. Ita nimis praepter una generatio iniquorum, et altera advenit. Eodem modo exponitur quod est ad verbum in Hebreo : *Stabunt sicut vestimentum*; scilicet impii similes erunt vestimento quod non dicitur durat, sed vetustate vel tineis consumitur, juxta illud Isaiae c. 50, 9: *Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, linea comedet eos.* Eamdem rationem dicendi usus pavit David cum de impiis ait, Psal. 101, 27: *Ipsos peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut vestimentum venerascent, et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur : tu autem idem ipse es, et anni tui non deficiens.*

Porr̄ ille dicendi modus : *Restituetur ut lutum si-
guacium*, non incommodo quoque sic exponitur, ut
sit sensus : Sigillum illud seu forma rerum, que luce
se prodit, tenebris velut emoritur, apparente luce re-
ponitur, restituuntur, reparantur; quā facilitate lutea
materia in variis formas compingitur, varias im-
pressions, signacula vel sigilla recipit. Etenim à phi-
losophis lux ducitur forma colorum, qui noctu emortui
interdiu redivivi videntur. Quod certè assertum ad res
omnes aspectibus eleganter transferunt. Illud verò :
Stabat sic uestimentum, significat lucem esse pulcher-
issimum quadam rerum corporaceum velut indumentum,
quod appositi translatio[n]e noctu exu, manè
resumi dicitur. Noctu enī terra propè informa est,
nihil in ipsa cernitur : perinde est igitur, atque si ma-
gnum aliquod lutum, in quo nihil discrebit esse, dis-
cerneretur. Quando autem sol incipit lucere, perinde
est atque si ex massa aliquā argilla vasa figurina
finigere, et diligenter ornare. Enī terram formatam,
que anteā figura carebat. Quando igitur Deus diei lu-
cemu mittit, perinde est atque si universam terram for-
marēt ad dandum ipsi speciem et decorum, ut eam
cum admiratione intuearum : atque ita ipsam vestit,
pro eo quod prius nulla erat, constricta et sterilis.
Certè ad oculos nostros quod attinet (hū enim agitur
de aspectu hominum) noctu terra veluti deserta et
vacua est, cum in eā nihil appareat; die verò, in quam-
cumque partem oculos concinjimus, variis can herba-
rum, florū fructuumque, quibus à Deo decoratur,
ornamentis vestit seruimus. Atque hic sensus mui-
tū Biñalid videtur maxime litteralis

Aliam adhuc explicandi rationem prebent nobis Septuaginta legentes: *ū τὸν λόγον γέροντα παρελθεῖσας οὖσαν ταῦτα αὐτὸν θύμον ἔπειτα γένεται, αὐτοῦ συμμετέραντον πλασματικόν animal, et ipsum ad longumν idoneόν posuit super terram.* Quia sententia licet verbis Hebreis parum conveniens sit, tamen apertissima est contextui, ut ex opere sexti diei, scilicet ex animalium creatione, Dei summa et infinita potestia proberetur, sicut ex aliarum rerum creatione probata est. Si ergo opportunè dici possit nunc post alię creationis opera indicari à Deo homini formatio ex luto, tum etiam natura illius terrea et fragilis, divinā tamen potentia consistens et erecta. Quod cum nostrā lectione sic recte conciliatur, ut homo dicatur *signaculum* quas passiva, id est, Dei similitudine signatum: aut, ut Ni-

ceas ait in Catena, quod præ ceteris rebus homini Deus tradiditer sum insigne, scilicet rationem; quæ reliquæ res omnes caruerunt. Quod signaculum restitutum est in lutum, id est, versum et conversum est, rursumque reversum: primum cùm lutum ipsum versum est in hominem; deinde cùm homo ipso signatus divina similitudine reversus est in lutum et terram de quæ sumptus est. Ego (inquit S. Chrysostomus in Catena) utroque nomine Deum admiror, vel quod corruptionem obnoxium humanum corpus confundit; vel quod in ipsa corruptione vim ac sapientiam suam loco expositiones ad fert et rejicit Pineda noster. Sensus autem allegoricos et tropologicos vide apud S. Gregorium, lib. 29 Mora- lium, cap. 4.

VERS. 15. — AUFERETUR AB IMPIS LUX SUA, ET BRACHIUM EXCELSUM (1) CONFRINGETUR. Sententia facilis est, significans ut lucem vite, prosperitatem et gloriæ auferendam. Vide que superius, cap. 18, vers. 5 et 6, et cap. 21, vers. 17, dicta sunt, ubi haec repetuntur, et fusis explicantur. *Brachium autem excelsum*, id est, potentia superba tyrannorum et iniquorum hominum qui rerum potiuntur, et penes quos est summa potestas, *confringetur*, et in nihilum redigetur. Fratrum siquidem esse quis ignorat Alexandri, Casaris, Nabuchodonosoris et aliorum superbiorum potentiarum, quantumvis insuperabilis quando florebant vide- retur? tempore tamen ite consumpta est, ut nullum modum ejus vestigium appareat. *Quoniam brachia peccatorum conteruntur*, ait David. Post iniquitatem quippe et peccatum necessariò sequitur contritio et mors fœnsta. Evolve regum fastos, et arrogantium potissimum multulari animadvertes. Ezechielem perlege, et rapinas, Joelen, et lascivias variis cladiibus puniri cernes. Plena omnia divina iustitia exemplis. Quantum calamitatis in reges Israel, in Coritis, in Sodomitas, in Dathan et Abiron assecutas, in Judeorum populum, in infinitos alios peccatum non innisisti? Plura de misero iniquorum regum ac tyrannorum statu ac tragico exiuto vide supra, cap. 18, vers. 5, et seqq. et cap. 24, vers. 20, et passim alibi.

VERS. 16. — NUMQUID INGRESSUS ES PROFUNDA MARIS,
ET IN NOVISSIMIS ABYSSI DEAMBULASTI? (1) — VERS. 17 —

(C) Retention of a new teacher

(1) Potentium et superbiorum vis.
Et PROPHETABUS IMPROS LUX EORUM, neime astro-
rum; hoc est, Deus, cum ipsi libet, unam cum vita pri-
vata improbos et sceleratos homines hac corporali
luce : Et brachium elatum confutrigit, hoc est, violen-
tiam hominum superborum, quando ipsi libet, re-
primit atque frangit. Septuaginta non longe hic re-
seruit: *Ἄπειπε ἡ ἀράβη τοῦ οὐρανοῦ ἐν προσευχῇ αὐτῷ*, Fertim personam secundum communis
runt, quod illis est sollema. *... in Carolina...*

AUFERETUR AB IMPIS LUX SUA, ET BRACHUM EXCELSUM CONFRINGETUR, damañabut ad mortem, et quidem cruciabilem, qualis est in rotâ fractio. (Grotius.)
(2) In Hebreo : An perversti ad guttas maris? Nostine quod in mari sunt rotæ? (Canticum) (Continetur)

*An venisti usque ad stillicidium maris, unde
aqua maris veluti stillat et profluit, à rad. בְּהָר
stillicidium aquae est veluti fletus quidam. Septuag.
וְיַדְךָ, videntur legisse נֶגֶע, nam est scaturire;
vel metemorphosem.*

Vel metaphoricam vocem propriā expresserunt, sic

650

NEMUDQ; APERTA SUNT TIBI PORTE MORTIS (1), ET OS
TENEBROSA VIDIST? Dixerat superius de luce, quae oc-
ulta deitig; nrae Jobnus interrogat de rebus abdi-
tissimis, quae maris aquis, et inferorum foveis ac por-
ts mortis, ostiisque tenchrosis, quae idem significant
celantr. Quae sunt omnia? Nam tunc pervia et aperta
sunt, quam que meridianâ luce splendescunt.

Septuaginta: **U**nus est deus noster Iudeorum, et de regno eius descendimus a nobis: et ut sit regnum nunc regnatur, ut nosque ad regnum idem ducatur, ut traximus; aut venisti ad fontem maris, aut in vestigis abysmum ambulasti? aut tibi operari potu mortis, aut janitoris inferni videntes te perturbari? Quae postrema via Greco Patres in Catenam de eo tempore accipiunt, in quo Christus ad infernum descendit, ut quos ibi profundus ille locus inclusaret ad lucem evocaret et gloriam. De portis et umbrâ mortis vide qua cap. 3, vers. 5, et cap. 10, versus ultimo, et cap. 12, vers. 22, et cap. 28, vers. 3, annotationes.

Tropiogēō per profunda maris ac portas mortis
graves tentationes ac pericula peccati designantur,
quibus anima deprimitur et ad mortem adducuntur.
Quapropter gemini exclamauit David, Psal. 68, 3; *πάσαν
εἰς τὸ πότνιον τὴς θαλάσσης, φέρει σε πρὸς τὸν
μαρτυρὸν τῆς θαλάσσης*, veni in profunda maris, à qui
bus liberari postulans mox subdit: *Νομίσεις
τεπτώσεις αὐτού, νέκειας αὔραται με προφύνων.* Venerat
nimirum in profunda maris, et jaetabatur flutibus,
undarum pila et lusus; et conjeccauerat illum in hoc
sorberet et nulli parcer assecutum mare percussa Belli-
sabae, Urise, numeratu populi; quonahrem eximi, quibus convalebat flutibus rogata, ne ab irrespira-
bili profundo integratur, neve sorbeatur in aërum.
Idem quoque alibi Deo, qui exaltat eum de portis mor-
tis, laudes concenit. Ubi per portas mortis Herculeos
in Commentario intelligit periculorum multitudinem
ac varietatem; Origenes in Catene, peccata mortalia
quae nos ad mortem anime adiungit; alii, extre-
num periculum, ad quod introitus ingressusque ad mor-
tem protinus sequitur. Ruffinus autem exponit, prouas
cupiditatis; quia per illas ita ut ad mortem. Denique
S. Gregorius, lib. 29 Moral. c. 8, portas mortis dicit
eas pravas cupiditatis, quas Deo pandimus, quando
eas in penitentiam flendo confiterunt: quas etiam non con-
fessus intulerit, sed confessus ingreditur.

VERS. 18. — NUMQUID CONSIDERASTI LATITUDINEM

Vulg. profunda maris, rem dixit, non vim locis expres-

(1) Subterranei aditus et cavernæ, infernum. Septuaginta habent: Aut tibi aperientur metu portæ mortis, aut janitores inferni videntes te timuerunt?

(Menochius.)
OSTIA TENEBROSA. Chaldeus addit, gehennæ; Septuaginta : Janitores inferni, te videntes, stupuerunt. Id factum, inquit Chrysostomus, quando Christus in infernum descendit. (Tirinus.)

Sicut de *fundo maris*, superiori versiculo, interro-
gaverat, ita nunc de *imo terrae* dicit. *Porta sedis mortuorum*, et *densissimiarum tenebrarum*, indicant loca
subterranea abstrusissima, ad quae nemini mortalium
penetrare datum.
(Rosomuller.)

Et, vel aut, portas umbræ mortis (vel, terre noctis ostia) vides? vel videbis? vel vidisti? i. e., loca densa

TERRE (1) INDICA MHI, SI NOSTI, OMNIA. Latitudo terra et hujus universi non eodem modo accipitur à philosophis ac mathematicis: illi enim ab Aristotele, lib. 2 de Cielo cap. 2, accipiunt ab ortu ad occasum; appellant enim orientem dextrum colli, occidentem sinistrum. Mathematici verò considerantes terram prout habiatur, definiunt latitudinem ab aquatore versus polos. Attamen hoc loco nec mathematicos nec philosophos consulendos existimo. Reror enim per latitudinem terrae (2) omnem eius dimensionem significari, id est, omnem illius ambitum, positionem, circumferentiam. Terra autem consideratio multiplicem habet difficultatem: si enim de figurā loquaris, ali globosam eam arbitriari sunt; sili latam, et ut tympanum expansam. Lugo Aristotele, lib. 2 de Cielo, cap. 15. Si ejus profunditatem inquiras: infinitum credidit Xenophanes Colophonius, ut Plutarchus, lib. 3 de Placitis philosophorum, cap. 9, et 11, testatur. Sed Rabini, Paulus Egidius lib. 2 in Hexameron, cap. 24, Burgensis ad cap. 1 Gensesis minorem aqua; majorem putavit Policominus, lib. de Quantitate terra, Scaliger, exercitatione 39 in Cardanum, Coimbricenses nostri, lib. 3 de Cielo, cap. 5, questi. 3, art. 2. Stare terram cum philosophi ac theologi, tūm mathematici omnes asseverant, at Nicetas Syracusanus illam volvi summā velocitate existimat: Thales aquis sustentatae more navigi velhi, Philolaus verti in gyrum, Ponticus Heraclides et Ephanius agi velut rotam; Democritus à primā origine aberrasse, verū temporis adestas constitisse. De quorum opinionebus lege Aristotelēm super citatum, Plutarchum, lib. 3 de Placitis Philosophorum, cap. 13 et 15; Al-

cagine obducta et abstrusissima explorata habes? (Synopsis.)

(1) Considerasti, perpendistis, usque ad latitudines terre? menteis es complexus, aut intefixi plane, quanta sit terra ampliitas, quam fatigari et spatiosa? Indicis, si nosti, totam eam, scilicet terram. Alii: Si nosti totum illud, quod te rogavi, ut minimum sit pro nostro neuro. Quis hujus hic posset esse sensus? An orbem terraeum sic notum et perspectum habes, ut omnes singulæcæ regiones definias, et accurate delinearias vel minimarum, quas terræ ambitus complectierit, partium, unquamque suo situ, aspectu, limite, describere potis sis? Quoniamne in nobis quidem atate, post tanta scientiarum incrementa, tota quaque navigationis instituta, pertinaciorum geographorum solertia pertinet. Sed si de sola orbis terreni dimensione verba sumuntur, et quis acceptio magis obvia est et naturalis, time in genere fateundam, rem, Job sevo, hominibus ignorantibus et inaccessis, nunc astronomorum calculis definitam, constitutam et in liquido constitutam esse. Certè plura hoc capite, circa rerum aspectib[us] naturam, tanquam homini impervia proponuntur, qua labientibus seculis humani ingenii reculisti industria. Ad istorum temporum, circa naturalis scientiae vestigationem valde rudium, captum quiesita accommodata sunt, qua non ideo minus compescenda Jobi temeritati atque audacia inseruntur, quando duabus gubernationis consilia exigitare et cūlparae audet. Quæ magna enim circa terram vel dimensionem, vel descriptionem, inscrita laborabat, quam si eorum notitia, hominum menti in aeternum futura, fuisse inaccessa. (Bouillier. (Rosenmüller.)

bertum, lib. 2 de Cielo, tractatus 3. De ejus autem ambitu, quod magis rem presentem tangit, mirum in quam varia abiens sententias Hipparchus, Eratosthenes, Ptolomeus, Alphragamus, Almeon, Thebitius, Fernelius, Ambianus, Cosmographia. Lege Plinius, lib. 2, cap. 108, Macrobius, lib. de Somno Scipionis, Bedam in libro de Reparatione temporis, Basilius, homil. 8 in Hexameron. Quo autem pacto illius magnitudinem comprehendant, lege Maurolicum, Ptolomeum in quinto Dialogo sua Cosmographia, Joannem de Sacro Bosco, cap. 1 sue Sphaera, ibique Clavum nostrum. Cum igitur opinionum varietas tanta, tanta etiam incertitudine in singulis qua: ad terram pertinent difficultatibus, quid dicendum de universis? Benè igitur ex terra ignorante, quam tangimus, quam terimus, divine sapientia ignorationem in Jobo concludit et inferit Deus. Si enim terra latitudinem quantum patet nemo densus est, cum tamen finiti sit; sapientiam infinitam quis dimitetur?

Tropologicus S. Gregorius, lib. 29 Moralium, cap. 8, hec de virtutib[us] latitudine exponit. Virtus quippe ita animum dilatat, ut de rebus asperis et difficultibus gaudet. Nisi cum virtus animum dilatet, nequamquam Paulus Corinthiæ diceret, 2 Cor. 6, 15: Dilatim et vos, et nolite jugum ducre cum infidelibus. Soliter verò infundit est quod dicitur: Considerabis latitudinem terræ? Latitudine namque bonorum interiorum nequamcum comprehenderit nisi catæ consideretur. Nam plerisque eos exterius inopia humiliat, penas cruciatus angustat; sed tamen inter haec semper interior fortitudo se usque ad speranda coelestia dilatet. Angusti Apostoli exterius fuerant, quando flagella sustinebant; sed in magnâ stabant intus latitudine liberi, qui apud se hac eadē flagela in gaudium verbant. Scriptum namque est, Act. 5, 41: Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habuit sum pro nomine Iesu contumeliam pati. Hanc latitudinem inter angustias Paulus invenerat, qui dicebat, Philipp. 4, 15: Scire autem vos volo, fratres, quia qua circa me sunt magis ad profectum venerunt Evangelii, ita ut vincula mea manifesta fierent in omni pretorio. Hanc latitudinem David inter angustias obtinebat, dicens, Psal. 4, 2: In tribulatione dilatasti mihi. Tunc itaque haec terra, id est, sacerdotum conscientia, dilatatur, cum mundi hujus adversitatibus exterius premitur; nam cum à presentis vite securitate repellitur, intus ad se impingitur, ut ad speranda superna tendatur: cùmque evagari exterius non permititur, quasi in sinu suum revocata dilatatur. Sic ille. Huc fit ut sancti in tribulationibus gloriantur, in fame, in siti et in infirmitatibus carnis exultent: qui licet gratiam indigerint, cum tamen naturam non exuerint, non possent in his laboribus exultare, nisi eos affectos aliquā voluntate sentirent. Sicut enim visu non nisi lucidum aut coloratum percipitur; et sic ut audiū non nisi vox aut sonus auditur: ita voluntas non nisi aliquā voluntate aut consolatione latet. Atque adeo sancti et justi viri in studiis virtutis exultantes, que insuvitare et amaritudine obruta apparet, non modicam in eis voluntatem consolationem.

que percipiunt. Sed quid multis opus est? Sanè vera voluptas, quae animum satiet et quiete, non nisi ex virtute percipitur. Nam terra omnia, cum summis labiis attinguntur, dulcia videuntur; at dentibus experientia mansa et deglituta, conscientie morsibus amaroscunt. Virtus autem eminens conspicata ingenitā suā gravitate nonnullum timorem incitat; sed gustata et amplexata dulcescit. Stultum ergo est in alio quam in verā virtute et in studiis operibus gaudium et voluptatem inquirere.

VERS. 19. — IN QUA VIA LUX HABETIT (1), ET TENEBRAE QUIS LOCUS SIT. — VERS. 20. — UT DUCAS UNEMQUODQUE AD TERMINOS SIOS, ET INTELLIGAS SEMITAS DOMUS EIUS (2). Cum lux et tenebra alternant statis

(1) Ubi lux et tenebrae habent, que adveniunt et recedunt, et sibi vicissim succedunt. Describuntur hæc stilo et figuris poetis. (Menochius.)

In qua, etc. Ubina (vel, que) est (vel sit) in qua, vel ubi, habet, vel habebat, lux? Quantum viā tunc ubi habitat lux? Ubina est via ad locum ubi habitat lux?

ET TENEBRARUM QUIS LOCUS SIT. Hæc verba exprimuntur, i. geographicè, de polis terre, quibus continuita sex mensium lux, vel tenebra, ut ibi quasi habitare dicantur lux et tenebrae proper diuturnam moram; q. d. Indica, si nosī, ubi dies sunt longissimi, et ubi noct longissima. 2° Astronomicè. Si Oriens quasi sodis inclusi, et occidens tenebrarum, est; ut quartarū de loco et tempore ortus et occasus solis, et dieci et collatitudine. 3° Vulgariter et simplicissime. An nosti unde lux dimittit et tenebrae nocturnae proveniunt? Poete fluenter in mare mergi solem; alii, post mones se abscondere. Nos sciunt illum, quando nobis noctis, antipodus nostris lucere; sed cum Deo ut lumen inclusis nobis indiget, et quoniam modus illi constantissima observatur, nesciamus. Ignotum est qua ratione Deus naturem censum et ordinem temperatur, ut non aquiloni ubique terrarum sit dies non, sed hec variens, etc., quod ex sola Dei voluntate pendet. Rogat eum, scientes quoce sese ad recipiat lux cum à nobis recessit, ut inde eam suo tempore, cum volenter, possit sumere, ut rursum emergat. Alii: Tu ignoras illum, unde ego lucem et tenebras initio produxi: i. e., ignoras quonodo illas creaverim. Vide Gen. 1, 2, 5. Jobus Deus interrogatio[n]ibus obruit, ad quarium minimum respondere nequit. Porro hunc vers. cum praedicto significet: ut in terram nosī, ut dixit v. p. prece, indicia qua terra parte lux communetur, et qui tenebrae.

(2) Septuaginta: Si dues me in fines eorum, ubi scilicet lux et tenebrae habitant.

SEMITAS DOMUS EIUS, SEMITAS, quæ ad dominum eum ducunt.

Ut duas, etc. Quid (vel ut) capias, vel accipias, vel acceperis, i. e., acceperam duas, ut, accipit domu, etc., pro, accipit dedit, etc., et capias carbones, etc., pro, accipies et ponas, etc. Ut in seculis, i. e., sumendo duas. Ut perdicas eam (i. e., lucem, et tenebras; ut illud, unquamque horum seculis, suo tempore capias, ut illud adducas) ad terminum, sive limitem suum, unde rursum emergat, et ubi existat; lucem ebo utrū tam ea; sic et tenebras suis vicibus; vel in regionem suam. Subiectum aliud quid ex precedentibus. An nosti omni ista, quod acceptum collocaveris eam lucem quemadmodum est in eis regione, ut sequitur, quod intelligas semitas loci ejus? h. e., scias ubinam sint dies illi longissimi, et quando recedente lumine fluit illie tenebra? q. d.: Non. Ut ea revocas intra suos terminos. Quoniam percepis horum unquamque usque ad terminum suum, i. e., planè, et sine exceptione, ironica concessio, rofecta à sponsione qua habetur supra, v. 5. Sic infra

horis velut è domicilio ad terram occupandam procedam et redam, poetice pro libri hujus stilo interrogatur Jobus, quis sit lucis et tenebrarum locus, que via, quis recessus. Videtur enim obscuritas nocturna velum quoddam, quod nocte appetente explicetur, orbique terrarum injiciatur, summa manu replicetur, seponaturque in locum abditum, in solis occubitu resumendum. Et quidem res mira contemplatibus videtur lucis ortus, effusio, interitus, tenebrarum refusio, protensio atque discussio. Hinc ergo Deus Jobi ita reargut ignorantiam, dicens: Si confidis te nosse omnia, ut mecum valeas disputare, et de singulis interrogandi mihi redderas rationem, indica mihi ubinam sit locus determinatus et precius habitacionis ipsius lucis, et quis ex adverso sit determinatus et precius loci tenebrarum, ubi ab invicem dividuntur lux et tenebrae; ut sic unumquodque possis reducere ad suos determinatos limites, et unicuique sic precies sum assignare habitacionis locum; ut intelligas exactè singulas semitas, vel singulos angulos habitacionis ejus, tam lucis quam tenebrarum. Quemadmodum nōnum homines ea que sibi familiaria sunt exactè distinguere, et singulis suis terminos locaque determinata assignare, dicentes: Hæc hujus est domus, illa illius; haec est hujus possessio vel predion, illud alterius. Vide igitur, inquit, mi Job, an sic possis mihi determinatus et precias invenire atque assignare distinctionem inter lucem et tenebras, ut sic probetur perfectio scientie tua: si enim in luce et tenebris, qua quotidie sub oculis tuis versantur, id nequeas prestare, multo minus in aliis occultioribus rebus id poteris, quae latenter aspectum tuum, vel non ita familariter se quotidiū tibi offerunt. Ita Pineda, Titelmannus et Tirinus.

Tropologicus S. Gregorius lib. 29 Moralium, cap. 9: Quid, inquit, lucis nomina nisi justitia accipiantur, et quid per tenebras nisi iniquitas designatur? Unde quibusdam dicunt, Ephes. 5, 10: Eratis aliquando tenebre, nunc

40, 9. Quoniam percepis eam (scil. lucem) usque ad terminum ejus; tollens eam intra terminum suum?

Et intelligas, etc. Et quid, vel ut (vel quia, vel quoniam, vel aut si) intelligas, vel intelligearis (vel observares) semitas domus (i. e., loci ejus etc., i. e., quibus iter ad dominum ejus, nomine lucis). Ut ne moeres viae que ducunt ad dominum eorum; vel, ut nota sit tibi via quæ eundem sit ut illa è suis locis petas, et in nostrum hemispherium reducas. Vel, semitas per quas in celo gradiaris sol, i. e., lux, dum cursus peragit; ut callem per quoniam sol progressus sit, vel progressus certo, specialis et privatus oculis designis. Alii sic vers. explicant: An tu posses adducere lucem vel tenebras, illico terminum constitue, quasi sciens semitam per quam decendere sint ad limitem suum? Hoc cùm nescias, fatere etiam te ignorare quonodo felicitas et in felicitas disponendas et terminandas sint; et me, ut illud, ita et hoc commite dispositioni. Alii sic: Ut lucem et tenebras in suis sedibus constitutas, et in dominum suum duas. Reptitio ad maiorem explicationem. (Synopsis.)

Ut capias illud (hoc est, unquamque eorum, nempe in tempore lucis, tunc tenebrarum) ad terminum suum; et ea ad illud adducas; et tenebras emersura sit; et an nosti terminas domus ejus, ut scilicet inde modo lucem, modo tenebras educas. Sept. : El syngas, ne sic, tunc dico, ad te legerunt. (v. 11. capellus.)

autem iux in Domino. Et de quibusdam in peccato manentibus memoratur, 1 Thess. 5, 7: Qui dormiunt, nōc dormiunt. Ac si beato Job diceretur: Si plenam te habere scientiam suspicaris, dic vel in cuius corde ea, qua nunc deest, innocentia veniat; vel in cuius corde ea, qua nunc est malitia, perseveret; in qua via lux habitat; id est, cuius mente veniens justitia implat; et tenebrarum quis locis sit; id est, in quo iniquitas caeca perdaret; ut duca unumquidque ad terminos suos; id est, ut judices, si vel is, qui nunc iniquas curvitatibus vivit, vel is, qui justas curvitatibus, extremitatem viae suae cum justitiae perfectione concludat; et intelligas semitas domus ejus; id est, consideres atque discernas, vel cui bona actio perseverans aeternam mansionem præstet in regno, vel quem usque ad terminum suum actio prava constringens in aeternum damnet supplicium, etc.

VERS. 21. — SCIEBAS TUNC QUOD NASCITURS ESSES? ET NUMERUM DIERUM TUORUM NOVERAS? (1) Interrogatio

(1) Tantum aberas ut die, se noctis spati dispensares, ut neque tunc scias an unquam visurus essem lucem, etc. (Menochius.)

Sciebas tunc, cum ego lucem crearem, etiam ante solem, Genesis 1, versus tertio quod et quando nasciturus es? (Tirinus.)

Septuaginta melius reddiderunt quam Hieronymus, illi enim sic congruerunt cum Hebreo: Οἶτε ἡ τέλος τῆς γένεσίς, καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν τούτων. At Hieronymus, Sciebas tunc quod tu nasciturus es? et numerum dierum tuorum noveras? sensu longe diverso. Deus nempe Job per sarcasmum exprobavit quod omnia ista severit, quoniam jam tu natus essem quoniam ista sum Deo primum condita. (Lud. Cappellus.)

SCIERAS, etc.? Num nō illud, quia tunc natu es? q. d.: An tunc natu eras quando lumen creatum es? etesse tam longevis? Noveris (q. d., tunc demum noveris) et jam tuum (vix, cum fundata est terra, ceteraque effecta que supra dixit Deus), natu pūisse? Heb. quod tam nascerabis? I. e., natu fuers, ac proinde potueris me in luce producenda juvarae? Sciebas, vel scistis, quod tunc nasceris, vel nasciturus es? Tunc, i. e., vel, quando natu es, vel, cum hunc mundum conderes. Scistis tunc, quod essem allando nasciturus? Aden ista Dei opera nescias, ut ne quidem scires te existimare. Hoc ad περὶ τὸν πραεξιστόν animarum detinorū quidam Hebreorum. Sie legunt: Quia tunc nascerabis, indecum colligunt omnes animas a principio mundi simul creatas. Sed hoc commentarii respuit christiana pietas. Simplex sensus est, nescies Jobum tunc quod essem nasciturus: Qui enim scire posset qui non erat? Alii (ironice) sie legunt: Scis, hec omni perspecta habes, quia tunc nascerabis, cum hec omnia facerem, etc. Es annosissimus et antiquissimus, ideoque ista omnia accurate cognoscere potuisse? q. d.: Cum vix triplu vixeris, hec quoniam potes nosse? Quod si hec nescis, aliora qui scies que in mente mea sunt recondit? Ne ergo te torqueat ea scias, sed conquecscere voluntate mea. Sed prior sensus est simplicior. Nota perr̄ hysterou proteron: Scisti quod tunc, i. e., scisti tunc quid, etc. Sciebas nefaturum ut tam nasceris? Alii sic: Habebas cognitum tempus quoniam nascerabis? (Tirinus.)

ET NUMERUM, etc.? Et numerum dierum tuorum multorum, etc., noveras? Argum. à minori: Si id non nō sit, quoniam alia series; huc et tenebrarum sodes, maris profundis, etc.? Et numero dies tuos esse multos? Et (ropete, quod, vel, nōt quod) numerus, etc. (sub. sit, vel esset, vel futurus esset), multus? seu magnus? Heb. multi, vel multorum. Nam adjectivum (mores Heb.) congruit cum substantivo posteriori. q. d.: Et scisti tunc quod longevis futurus es? Et quantus sit numer-

hec neci potest cum tota oratione precedenti, ubi de creatione terra, maris, celorum, angelorum dictum est; ita ut illud, tunc, referat tempus creationis proximum, sive momentum creationis ipsius. Potest quoque referri ad versum proximum, ubi de semitis hucis ac tenebrarum dictum est; de quibus cùm rogasset Deus, intelligentus est indicasse rem Jobo incomparatam esse, sili vero à primordiis mundi comprehendissimam, cùm ipse ab initio discreverisset tempora, diemque ac noctem aeternis successerent. Tunc autem cùm Jobus natu non esset, certum procul dubio nōnose minime potuisse, an esset nasciturus, vel quidquam omnino aliud. Ergo mens Dei est se sempernum esse, qui antecesserit mundi creationem, omniaque nōrit, Jobum autem paucos ante annos natum, ac proinde sapientiam divinam infinitè perfectam venerari debere, nec illam curiosus perscrutari.

Septuaginta legunt: Οἶτε ἡ τέλος τῆς γένεσίς, καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν τούτων, νοῦς igitur quia tunc natu es, et numerus amorum tuorum multus. In aliis Codicibus et Grecis Commentarius est οἶτε; et sic expounit: Si ita nōstis, scias necesse esse te eo tempore natum esse quo haec sunt ordinata; aut si hoc non est, certe neque illud. Sanctus Augustinus legit: Numquid scis quia tunc natu es?

VERS. 22. — NUMQUID INGRESSUS ES THESAUROS NIVIS, AUT THESAUROS GRANDINIS ASPEXISTI? (1) — 23. QUE

rūs, etc.? Alii totum sic vertunt: Cognovistne, qui tunc nasciturus es, numerum dierum tuorum multorum? Et si scis quando natu es, et numeristi dies tuos an sint nulli. An novisti quo tempore nasciturus essem, cùm nonnullos essem, et quoniam multos dies essem victurus? Nequaque. Cum igitur nec de ortu nec de exitu tuo certus sis, sed mea cura hoc sit, qui te nesciem prodidi, nihil etiam cursum vite tua et fortunæ tuae committe. Alii sic: Cognosceris quidem ista, si ob olim creas fūsses, et haberes numerum dierum multorum. (Synopsis.)

Sunt, qui ante περὶ τὸν interrogacionem praecipiunt: Nōstine, scilicet, illa, quid tunc natu es? Sed magis placet, hec pro affirmatione ironice habere: Sanē scis! haec omnia perspecta habes quia tunc jam natu es, cùm hec omnia facerem, et suas illi leges ac ritus praedictum: es annosissimus et antiquissimus, ideoque per totum annorum observationem haec omnia cognoscere accurate potuisse. Alterum hemisticum, accipendum vel ita: Et numerum dierum tuorum quod attinet, multis sibi; vel, repetito ante περὶ τὸν numerum, cùm simili constructione, Ps. 60, 5, 110, 5, et ibi not., nec non Cantic. 1. 15. (Rosenmüller.)

(1) Chaldaea: Apothecas nivis et grandinis, preparavi in tempus hostis. Id est, quando per illa vole perdere hostes. Ut tacuimus Exodi 9, et 13, Josue 10, et alias seculis.

NUMQUID INGRESSUS ES THESAUROS NIVIS, etc.? q. d.: An novisti unde nō, et grande producatur? An ascendisti in subline, uì hieme mix, et aestate grando, generatur ac reconducatur? Per thesauros intelligunt, 1° loca occulta, Psal. 133, 7. 2° Nubes, vel vapores, materie nubium, unde haec sunt. Non quod aliqui sint harum velut thesauri, unde sunt, ubi et quantum vult; sed quod in mente et providentia Dei reconditum sit, quando et quantum vult, etc., proferre, tanquam ex pensari. 3° Potentiam et providentiam Dei, quam thesauros vocat, 1° quia latet; 2° quia inde sunt magna utilitas et divitiae; 3° quia inexhausta est; 4° quia, ut regi thesauros, Deo ista producere in

PREPARAVI IN TEMPUS HOSTIS, IN DIEM PUGNE ET BELLI? (1) A sole et luce ad aercam regionem descendit, et tradit ea quae ibi apparent admirabilia, que divinam sapientiam assidue predicant et commendant: ut autem prius luci ac tenebris certum constitutum locum, ubi se definitis temporibus conderent, aut unde ad suos sive diurnos sive anniversarios cursus efferent; si etiam nunc grandini ac nubi sua tributus quis reconditor ac horrea, que thesauros appellant, ubi illa servet ad tempus pugne, et suis veluti armamentariis ad hostium suorum oppugnationem exprimat.

Thesaurus enim nihil est aliud quam conditorum secretum cujusconque rei, non solum pecunie; cui quidem per syncdochem appropriatum est thesaurei, nome, ita tamen ut alias etiam rebus conveniat, quemadmodum affirmat Agellius, lib. 2, cap. 10, ex sententiā Valerii Sorani, quando dixit: Quos thesauros graco nomine appellaremus, priscos Latinos flavius dixisse, id est, cellas quadam et specus ad custodiendas res veteres religiosas. Plinius etiam huius et recessus oris Satyrorum thesauros dixit: Thesauri maxillarum, in quos Satyrorum et Sphingiorum genus cibum condit. In sacris etiam cellis vinarie et apothecae olei nomine originali dicuntur thesaurei vini et olei. Quin et cavernae, quibus aqua marina visus contingunt, thesaurei nuncupantur, juxta illud, Psal. 52, 7: Congregans sicut in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos. Tres igitur nivis et grandinis nihil aliud sunt quam conditoria secreta nivis et grandinis, que preparavit in tempus hostis, in diem pugnae et bellum; quasi diceretur illas esse ejus bombardas, lanceas, enses, quando cum hostibus suis vult congregari. Deus porro illa similitudine prelli et pugne sine dubio vult significare, se, quando cum eo belligeramus, ita instructum omni genere armorum et presidiiorum, ut se includit, amplectitur ac foveat omnes peccatores.

Secundū, etiam thesauros nivis dici potest, quatenus in se gladium divinæ recondit justitie, et non sicut enim casificari, nec acui vel accendi, etiamis ingens sit materia accessionisque occasio. Frigidus quippe hic divinus manet gladius, cùm tanta sit accessionis materia; non alia utique de causâ, nisi quia Deus immensus eum tenet in misericordia sue thesaurei nivis et grandinis, frigiditate suâ peccatores incendum superantibus. Hoc acutissime consideravit Philo Judeus, ponderans illa verba Deuteronomii, cap. 32, 57: Nonne haec condita sunt apud me et signata in thesaureis meis? in quo loco animadverbit, quod cùm ibi conquereretur Deus de peccatis jam contra illum factis, et que in dies febant, tamen loquens de vindictâ et poena, affirmat illam obsignatam et reconditam, ne in publicam statim prodiret. Moses enim inquit Philo, exaggerans etiam Dei liberalitatem et gratificandi studium, non solum reliquo tempore ait thesauro malorum obsignatos, sed et cùm omnia lapsa fuerint in viâ recte rationis, quando meritò penitenti digni videri poterant, in die ipsâ ultionis indulgens tempus ad penitentiam et errati curationem. Tanta enim est Dei nostri bonitas, et tam agere ducitur ad puniendum.

proclivi est. Alibi legimus, thesauros ventorum, Psal. 433, 5, et telorum, Deuter. 33, 23, 34. Sic thesaurei boni; et apud Plautum, thesauros stupri. (Synopsis.)

Nun perenni ad thesauros, apothecas, promptaria, nivis, etc. Sic, Ps. 433, 7, thesauros ventorum dicuntur, unde Deus, qui vult tempore, eos veluti emittit. Et, Deuter. 32, 25, et 34, Deus in thesaureis suis tuta dicitur habere recondita, que cùm vult, in hostes suis proferat. (Rosenmüller.)

(1) Sicilic perdidit, aut male multandi. Hostem, peccatores intelligit.

IN DIEM PUGNAE ET BELLI, cùm hisce armis contra peccatores pugnare volero. (Menochius.)

Quos, thesauros, prohibui, i. e., reservare solo, ad tempus arti, seu angustia, ut supra, 36, 46, i. e., cùm de meis hostibus penas volo sumere, et eos angustias premerere. Ad diem pugnae et bellum, cùm adversum hostes meos depugnare et eos perdere vole, ut Jos. 10, 11, plures magnis lapidibus grandinum hostes Israëlitarum leguntur casti, quoniam vixit, in gloriam gladii. Conf. Evod. 9, 18, seqq. et supra 36, 31. Schultens hinc versus de hymene et frigida tempestate intelligit, quia dies arti, confictis et prelii appellatur, tum, quod bruma horrida, minax, bellum velut inferat terre, inter ventorum frenitus et nivium grandinumque hostes mortales nimbos, tum, quod nive copiosissima fusă reverberat angustur, et tanquam ex lato in arctum rediguntur mortales. Quod questum est. (Rosenmüller.)

ut non solum gladium suum et fulgor non accendat, quando materia ei non prebeat, nec adest, sed etiam quando adest, gladium suum obsignet ac recondat, et veluti ab igne exhalationis peccatorum elongat, in misericordie sua thesauris illum reponens et veluti immersans, ne inflammetur : qui ob hanc rationem optimo vocantur thesauri nivis et grandinis.

Sed dicit aliquis: Numquid in grandine thesauri esse possunt? In modo destructio esse videtur. Nam grandine adveniente absuntur omnia; et ideo Deus, volens terram Aegypti depopulari, grandinem misit; et *grandis vobis omnia*. Exodi 9, 25. Sed verè si ex grandine thesauri extrahri non possent, utique non dicetur: Numquid thesauri grandinis aspergit? Inimicus persequens grandini similis est, quia omnia vastare videtur, honorem, quietem, divitias et vitam; sed ingentes thesauri ex eo possunt extrahi, si ex amore Dei sustineatur, quinquem diligitur. Consultò autem non dixit Deus se grandinem congelare aut efficerre, sed è uti ad pugnam contra hostes; ex quo Ingentes thesauri extrahit. Cum enim nomine grandinis impīi persequentes et impīi agentes intelligantur, Dei illorum voluntatem non facit pravam, nec in frigidissimum grandinem convertit (id enim operatur malitia frigidas, que in illa reputantur); ipsa tamen Deus aptè uitum in die belli ad victoriam de iniunctis suis reportandam. Sepè namque per implorans, tanquam immisso grandine omnia vastante, illos qui se offendunt puniunt: quo modo per reges Chaldeorum Jerosolymam ejusque populum castigavit; qui et Assū propterea vocavit *virgam furoris sui*, Isaiae 10, 5. Hoc ergo grandine agit contra offendentes, inde magnos thesaurus trahens: nam per hujusmodi flagella, virgam et persecutions, eos qui peccaverant ad ponitentiam adducit, culpas eorum ponis excusat, et trahit ut convertantur Deum punitentem, quem benignè agentem contempserant. Hoc nempe consideravi David videns Semei verba contumelie effulgentem, et lapides contra se mittentem, quod, quamvis Deus illius voluntatem non fecisset iniquam, ea tamen ureteret ad vindictam de peccatis suis summandam; quapropter non attendebat ad illa que Semei faciebat et dicebat tanquam ab ipso prouidentia, sed tanquam flagella per quae Deus illius delicta castigare intendebat; et sic diram illam per segrandinem sibi scilicet in thesaurum convertebat.

Addit quod etiam in improbis ipso Dominus thesauros habeat; quia multos electos qui emendandi sunt, inter pravos esse cognoscit: quos in tempus hostis et in diem pugnae et bellū preparat; quia eorum mira conversione et inculpate vita exemplo et doctrinā sanctissima omnes injicius impugnat, et multos expugnat, ut in sancto Paulo et sexcentis aliis factum legimus in vita sanctorum et annalibus Ecclesie, quos non attinet hic commenmorare.

Denique S. Hieronymus hic per nivem, quan adversarii immittit, varia tentamenta intelligit, quibus diabolus homines pulsat, et meritò mala, que diabolus suggerit, cum nive grandineque componit; nam aquæ frigore durata in nivem et grandinem coeunt

et rigescunt: non aliter diabolus nihil aliud intendit quam fugare charitatem, et animum nostrum frigore in lapidem vertere. Ceterum hanc nivem et grandinem Deus thesauros vocat, quia omnia illa, que diabolus in nostram perniciem molitur, Deus in nostram utilitatem vertit. Et pulchrà similitudine à nive desumpta id evincit. Nempe nix quæ in segetum perniciem missa videbatur, multam utilitatem satis adferat: nam dum terram operi, neque calidas exhalationes effluere sinat, magis eam foveat; tum etiam dum sensim liquefit, terram uberioris utilitatis quam imber imbut. Quamobrem pulchritudine cum nive tentatio componitur, quia videtur quidem malum inferre, sed plurimas adferat utilitates. Hoc autem efficerre dicitur in diem pugnae et bellū; id est, ut hæc ratione de hostibus suis triumphet. Cogit enim Deus diabolum inservire profecto nostro spirituali: nam dum mala nobis immitit, plurimas nobis utilitates invitus accedit; quapropter eum suis armis expugnat. Ita S. Hieronymus, cuius ista verba sunt: *Sub nivis nomine prefugaturum hoc loco corpus adversariorum potestatum, colligari quod à charitate Dei longè discessit. His thesauros, qui, per enigmata, nives et grandines nominati sunt, ait Deus se preparare in tempus hostis.*

Vers. 24. — *Per quam viam spargitur lux* (1), DIVIDITUR ESTES SUPER TERRAM? Variae sunt loci huius interpretationes propter Hebrei verba quæ ambigua sunt. Nam quod Vulgatus *lucem* verit, in Hebreo est *tin* or: *or* vox et *lumen* et *pluviam* significat. Quod verò *astum* interpretatur, Hebrei est *παρατιθεσθαι*: *cum* vox preter *astum* significat *erum* ventum. Quare Chaldeus verit hoc modo: *Per quam viam suscipitur lux, dispersit se ventus orientalis super terram?* Quocirca ventus idem subsolanus vocatur, quod ab ortu solis perficit. Ceterum cum vox *tin* or significet etiam *exhalationem*, quod fide lumen concepit, quidam ex Hebreo verunt: *Per quam viam spargitur exhalatio, dividitur venti subsolani, et comeat que ex illa fuit?* Septuaginta autem non exhalationem neque lucem, sed *άέρον*, *pruinam*, et non subsolanum, sed *Noros*, *Austrum* ventum traduxerunt in humo modum: *Οὐδὲ τὸ ἀερόπνευμα ἄέρος, οὐ διανεμένων Νόρος εἰς τὸ οὔπορον;* Unde autem procedit *pruina*, aut *dispersit* *Auster* in eam que sub *cœlo*? Id est, quis pruinam et austrum fecit? Quæ interpretationes omnes licet sint aptæ contextui, sicut Pinedo noster bene declarat; vulgata tamen lectio easteris meritè præfenda, que et propriè intelligenda de lucis divisione

(1) Vel solis lucem, vel fulguris intelligit. Aliqui etiam interpretantur de ignitis impressionibus et accessis exhalationibus, quæ per aërem discurrunt.
Astros. In Hebr. est *quadim*; significat ventum trentem et astum facientem. (Menochius.)
Quæ via dividitur *tin* or lux: hoc est, que pacto diffunditur per aërem lumen solis; Septuag.: *Οὐδὲ τὸ ἀερόπνευμα ἄέρος*, hoc est, *pruina*; leguntur *προστίθεσθαι* quod *pruinam* significat, et sic reddiderunt mox infra, vers. 29: non enim ignorarunt quid significaret *tin* or: *Et spar-gitur παρατιθεσθαι* *ventus orientalis super terram*. Vulg. *astus*, at id non significat *παρατιθεσθαι*, metis itaque Septuag.: *auster* sive *notus*. (Lud. Cappellus.)

et astus partitione mirabilis, quam necesse est à mortaliibus tenuiter cognosci, vel etiam ignorari. Sunt enim quedam loca ubi raro nubes coeunt lucemque admittunt; alia item ubi frequenter colunt atris nubibus obducuntur, et serena solis facies abeundatur. Sunt item quedam loca sole torrida, alia diversis gradibus astu hianta vel algore rigentia; quorum exactas rationes, et cur à Deo ita statutum sit, planè nescimus.

Tropologiè hoc lux, quo super terram humani tardis spargitur, et hic astus, qui super eamdem terram dividitur, non sunt aliud quam perfectio virtutum: quia sicut vera lux hominem de agendis et omitendis illuminat, et sicut verus astus et acedie frigus omnino consumit, et mente ardore charitatis inflamat. Ista lux iste astus nesciit humana ignorari per quam viam aut spargitur in nos, ant quæ mensura dividatur, secundum illud quod in Joanne legitimus, cap. 3, 8: *Spiritus uero uult spirare, et nescis unde venias, aut quò vadat. Sic est omnis qui natus est ex spiritu.* Profecto in hac luce, quam Dominus hoc loco commemorat, sanctus Pater Gregorius, lib. 29 Moralia, cap. 12, sanctitatem intellexit, cùm ait: *Die quo ordine justitiam meam oculis sinibus cordium infuso, cùm et per accessionem non videor; et tamen visibilia opera hominum inuisibiliter immuto? cùm unum eamdemque mentem hæc modo illa virtute irradiio; et tamen per sparsam lucem adhuc ex parte aliqua eam in tentationes tenebris remanere permitto? Requirat homo nesciens per quam viam spargitur lux. Ac si aperitidatur: Dum dura corda emolli, dum rigidæ inflecto, dum aspera mitigo, dum frigida accendo, dum debilita roboro, dum vaga stabilio, dum mutantia confundo, intueri, si tales, incorporaliter veniens quibus ea mentibus illustro. Hæc quippe omnia non facta certum, et qualiter intrinsecus efficiuntur ignoramus.* Ita S. Hieronymus: qui duplice questionis partem, quæ Deus Jobum urgat, per noscere exponens, ubi prius de luce sic inquisivit, quam scilicet viam capiat, dám id nos de celo venit; subdit etiam aliam de viâ quam astus agit, dum nobis se object: et sicut per lucem virtutem, ita per astum laborem intelligit. Istaque post lucem statim astus adest; quia virtus studiorum multis difficultatibus implexum est. Ubi enim primum à Deo in intellectum nostrum celestis gratiae lumina infunduntur, statim à diabolo in voluntate quedam inferorum incendie existantur. Sic enim D. Gregorius, loco citato, ait: *Cum divina lux in mentes humanas spargatur, mos ab occulto adversario contra fulgentem mentem tentatione succrescat.* Et statim: *Hastis namque calidus quos justitiae luce splendescere consiperit, coram mentes illiciti desideris inflammare contendit.* Et rursus: *Post lucem ergo astus sequitur, quia post illuminationem divini munera tentatione certamen augetur, etc.* Ubi B. Gregorius annotat apicè Deum haec duo conjunxit, sparsione lucis ē celo, et ardorem astus super terram. Nam hoc ipso quod Deus ē celo lumen spargit, quo aliquem illustrat, et fulgore sanctitatis clarum facit, mundi rectores aut principes tenebrarum, qui in terram missi dicuntur, rabido astu

inflammantur, ascenduntur atque existantur, ut contra eum agant et perdant: et eo ipso quod quis bonorum operum claritate luet, astus ardoris invidia succedit demonem, ut variis diversisque modis illum expugnandum assumat. Præcipua enim causa, ut sepè demonstravit D. Basilius, ob quam diabolus nos expugnare contendit, est invidia: nec enim ferre potest, ut homo vilis vernicus ē pulvere terra conditus, ad eam perveniat beatitudinem et gloria celsitudinem, quam ille, qui excellentiore habet naturam, amisit. Recitè igitur observavit B. Gregorius id quod Deus dixit ad beatum Jobum: *Dividitur astus super terram, intelligi aptè de astu tentationum, qui dividitur super terram; quia non una eademque tentatione diabolus impedit omnes homines, sed diversi, juxta propensionem quam in unoquoque videt.* Ceterum quale sit lumen seu lux anima vide superioris, cap. 24, vers. 13, amplius explicatum.

Vers. 25. — *Quis debit veniamentissimo immi cursum* (1), ET VIAM SONANTIS TONITRI. — Vers. 26. — *Ut pleret super terram absque homine* (2) *in deserto, ubi nullus mortalium commoratur.* — Vers. 27. — *Ut impleret* (3) *inviam et desolatam, et produceret herbas videntes?* Quasi dicat: Numquid ascetus es, quis nimbus aut turbini cursum dederit et impedit vehementem, aut tonitruo, quia se latè diffundat, viam aperuerit, ut imbre effundant in ipsam etiam soliditatem, ubi neque mortalium ullus commoratur, et illi convestant et exilarant agros, unde ad homines nulla possit provenire commoditas? Vide quæ superiori capite et cap. 28, vers. 26, de imbre et tonitruo dicta sunt.

Allegoricè inber vehementissimus et sonans tonitruum nihil aliud est quām predicationis Evangelica, que instar imbris corda hominum rigat, et instar tonitruo mentes impiorum extret. Desertum autem sunt mundani homines, mundi et seculi nomine si-

(1) In Hebreo: *Quis distribuit inundationi elicias?* sic vocal es partes coli per quas imber erupit. (Grotius.)

Quis divisit inundationi (hoc est, imber vehementissimo, quo flumina fluviorum exundationes) *aquaeditum*, hoc est, viam quam deluat, sicut aqua derivatur per aqueductum, et *viam παρατιθεσθαι fulgetis tonitri*, que tonitruo præclarent, nisi idem quod *παρατιθεσθαι* ut *παρατιθεσθαι* aliaque ejusmodi sexentia; *παρατιθεσθαι* significat, fulgetris autem nihil visibilius, quia nihil magis fulgidum, itaque *παρατιθεσθαι* videtur omnino esse *fulgetis* quod præcedunt tonitruo Septuag.: *Οὐδὲ τὸ κύλικον tempora, Aquila: Etsi κύλικον παρατιθεσθαι, Symmach: Υερά πορεῖαι, Vulg.: Sonantis tonitri. Atque *παρατιθεσθαι* neque κύλικον significat, sed fulgor.* (Lud. Cappellus.) Il faut remarquer ici dans la Vulgate le génitif tonitri, tandis que le substantif tonitruo est regardé généralement comme étant indeclinable. Mais nous voyons dans Sénèque le Philosophe (N., Q. II, 56) que les anciens disaient tonitrum. Antiqui aut tonitrum dixerunt, aut tonum. (Drach.)

(2) Terreni desertum, et quæ nullus habet homines, à quibus colatur. (Menochius.)

(3) IMPLET, hominem moliret, et secundum redire, quod ad liberalitatem, et magnificentiam Dei periret, qui in desertis etiam herbas alti nemini profuturas. (Menochius.)